

Uyak (Kafiye)

Uyak (Kafiye) Nedir Ne Demektir?

Uyak, diğler adıyla kafiye dize sonlarındaki seslerin benzerliğidir. **Redif**, dize sonlarında sözcük tekrarı veya görevdeş eklerdir. Redifte ses benzerliği aranmaz. Görev ve anlam benzerliği aranır. Kafiye ise sadece sestelişlik aranır ve anlamlarının mutlaka farklı olması gerekir.

Kafiye Türleri (Çeşitleri) Nelerdir?

Yarım Uyak (Yarım Kafiye) Nedir Ne Demektir?

Bir ses benzerliğine dayalı uyaktır. Bazı kaynaklarda sadece ünsüz harflerin yarım uyak (yarım kafiye) oluşturabileceği söylenmektedir; ancak ünlü harfler de yarım **uyak** oluşturabilmektedir.

Sümmani'yem ya Rab gönlüm hoş eyle
Ya sabır ver ya bağırımı taş eyle
Ya bir çift kanat ver ya bir kuş eyle
Tez varayım yar bağında talan var

– Ne zaman geleceksin, yıllar yorduğunda mı?
Seni bekleyen kalbim bir gün durduğunda mı?

Tam Uyak (Tam Kafiye) Nedir Ne Demektir?

İki ses benzerliğine dayalı uyaktır. Genellikle biri sesli biri sessiz, iki harften oluşur.

Gel bakma kimseye hor
Halkı yorma kendin yor
Yıkmak için çok düşün
Yıkmak kolay yapmak zor

– Sana meftun olalı sevdalandım belâ ya
Mecnun bile bu kadar tutulmadı Leyla'ya

NOT: Divan şiirinde, son heceleri “â ve û uzun ünlüleri ile biten sözcükler de **tam uyak** kabul edilir.

Sabrum alup felek mana yüz min belâ virür
Az olsa bir meta' ana il çoh bahâ virür
Fuzûlî

Zengin Uyak (Zengin Kafiye) Nedir Ne Demektir?

İkiden çok yani en az üç ses benzerliğine dayalı uyaklara zengin uyak denir.

Garibim namıma Kerem diyorlar
Aslı'mı el almış harem diyorlar
Hastayım derdime verem diyorlar
Maraşlı Şeyhoğlu Satılmış'ım ben

Gel, kurudu köklerim, bir damla su ver **zalim**
Gel, dindir bu acıyı, kalmadı benim **halim**

NOT: Divan şiirinde, bir uzun ünlü, bir ünsüzün oluşturduğu uyak da zengin kafiye kabul edilir.

Arzuladık geldik can fedâ olsun
Hayâlin ruhuma bir gıdâ olsun
Altınoluk sana elvedâ olsun
Durmasın çağlasın dillerim yâre

Tunç Uyak (Tunç Kafiye) Nedir Ne Demektir?

Uyak oluşturan sözcüklerden birinin, diğer mısradaki sözcüğün içinde geçtiği kafiye türüne tunç kafiye denir. Ancak dikkat edilmesi gereken nokta şudur: iç içe geçen sözcüklerdeki ses sayısı üç veya daha fazla olması gerekmektedir. Aksi halde tunç uyak kabul edilmez.

N'oldu sana, yeşil pancurun **indi**
Karanlık akşamlara döndü **ikindi**

Bir gün dedim ki "İstemem artık ne yer ne **yâr!**"
Çıktım sürekli gurbete, gezdim diyâr **diyâr**

Derdim var **beller** gibi
Söyleyemem **eller** gibi

Cinashlı Uyak (Cinashlı Kafiye) Nedir Ne Demektir?

Sesteş sözcüklerin dize sonlarında oluşturduğu kafiye türüne **Cinashlı Kafiye** adı verilmektedir. Yine dikkat edilmesi gereken husus cinashlı uyak da bir zengin uyak çeşitidir ve en az üç sestem oluşmalıdır.

Şah verdi, filiz sürdü sinemde **yara dalı**
Şu cihanda gülmedim yaradan **yaradalı**

Ey kupkuru çölleri cennetlere çeviren **gül**
Vaktidir, ağlayan gözlerimin içine **gül**

Uyak (Kafiye) ile İlgili Örnek Soru Çözümleri

Aşağıdaki dizelerin hangisinde uyak kullanılmamıştır?

- A) Ben aldandım karanfilin alına
Selam, tomurcuklu defne dalına
- B) Gözyaşım coşkun nehir selidir
İçimi coşturan bahar yelidir
- C) O gün gelsin, şöyle bir yarış olsun
Dünyayı hele sen bir barış olsun da gör
- D) Öpe öpe uyandırdım, şiir yaptım sözcükleri
Savaşta kalemimi kurşun yaptım sözcükleri
- E) Değirmen değirmen beni de öğüt
Ben meyvesiz ağaç, yürüyen söğüt

ÇÖZÜM: A seçeneğindeki alına/dalına, B seçeneğindeki selidir/yelidir sözcüklerinde tam uyak, C

seçeneğindeki yarış/barış, E seçeneğindeki öğüt/söğüt sözcüklerinde tunç kafiye kullanılmıştır. D seçeneğinde ahenk, “yaptım seni” sözcükleriyle sağlanmışır. Bu sözcükler kafiye değil rediftir.
Cevap: D